НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра громадського здоров'я та нутриціології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Декан факультету
_____ Лариса БАЛЬ-ПРИЛИПКО
протокол засідання Вченої ради факультету
№ 10 від 04 червня 2026 р.

"СХВАЛЕНО"
на засіданні кафедри громадського здоров'я та нутриціології
протокол № 10 від 02 червня 2026 р.
Завідувач кафедри (в.о.)
_____ Олег ШВЕЦЬ

"РОЗГЛЯНУТО"
Гарант ОП "Нутриціологія здорового харчування"
_____ Олег ШВЕЦЬ
«____02_____»_____червня_____2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність І9 "Громадське здоров'я"
Освітня програма «Нутриціологія здорового харчування»
Факультет харчових наук, нутриціології та управління якістю
Розробник: Ткач Геннадій Федорович, професор кафедри громадського здоров'я та нутриціології, д.мед.н., професор

Київ - 2026

Опис навчальної дисципліни АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

(назва)

Актуальність. Дисципліна «Анатомія людини» є однією з фундаментальних медико-біологічних дисциплін у підготовці бакалаврів за спеціальністю 229 «Громадське здоров'я» освітньої програми «Нутриціологія здорового харчування». Вона формує наукове підґрунтя для розуміння будови організму людини, закономірностей його розвитку, взаємозв'язку між структурою та функцією органів і систем органів.

Знання анатомії людини є необхідною передумовою для вивчення фізіології, біохімії, патофізіології, нутриціології, гігієни харчування, громадського здоров'я та інших професійно орієнтованих дисциплін. Особливого значення анатомічні знання набувають у контексті сучасних уявлень про вплив харчування на функціональний стан органів і систем, профілактику неінфекційних захворювань та збереження здоров'я населення.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про організм людини як єдину біологічну систему, розвиває клінічне та медико-біологічне мислення, забезпечує розуміння морфологічних основ життєдіяльності організму та адаптації до умов навколишнього середовища.

Завдання вивчення дисципліни «Анатомія людини»:

- сформувати у студентів сучасні знання про будову органів, систем органів та організму людини в цілому;
- ознайомити з анатомічною термінологією відповідно до Міжнародної анатомічної номенклатури;
- вивчити закономірності розвитку, вікові, статеві та індивідуальні особливості будови організму людини;
- сформувати розуміння взаємозв'язку між будовою та функціями органів і систем органів;
- навчити визначати та описувати анатомічні структури організму людини;
- сформувати морфологічну основу для подальшого вивчення фізіології, нутриціології, патоморфології, патофізіології та клінічних дисциплін;
- розвинути навички використання анатомічних знань для оцінки впливу харчових та інших факторів на стан здоров'я людини.

Результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- анатомічну термінологію та основні принципи анатомічної номенклатури;
- будову клітин, тканин, органів і систем органів людини;
- морфологічні особливості опорно-рухового апарату;
- будову серцево-судинної, лімфатичної, дихальної, травної, сечової, статевої, нервової та ендокринної систем;
- анатомію органів чуття та принципи їх функціональної організації;
- вікові, статеві та індивідуальні особливості будови організму людини;
- морфологічні основи підтримання гомеостазу та адаптації організму;
- анатомічні передумови процесів травлення, всмоктування, транспорту та обміну поживних речовин.

вміти:

- користуватися сучасною анатомічною термінологією;
- визначати та описувати основні анатомічні структури органів і систем органів людини;
- аналізувати взаємозв'язок між будовою та функціями органів;
- орієнтуватися у топографії органів і систем органів;
- застосовувати анатомічні знання під час вивчення фізіологічних, нутриціологічних та медико-біологічних дисциплін;
- оцінювати морфологічні передумови виникнення функціональних порушень та захворювань;
- використовувати анатомічні знання для обґрунтування принципів здорового харчування та профілактики захворювань.

На вивчення дисципліни «Анатомія людини» відводиться 180 годин (6 кредитів ЄКТС). Лекційний курс становить 60 годин, лабораторні заняття – 90 годин, на самостійну роботу здобувачів вищої освіти передбачено 30 годин. Дисципліна викладається на першому курсі у I та II семестрах. Вивчення дисципліни завершується складанням екзамену у другому семестрі.

Значна частина навчального часу відводиться на роботу з анатомічними препаратами, муляжами, анатомічними моделями та сучасними цифровими ресурсами, що сприяє формуванню практичних навичок і просторового анатомічного мислення.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	229 «Громадське здоров'я»	
Освітня програма	Нутриціологія здорового харчування	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов`язкова	
Загальна кількість годин	180	
Кількість кредитів ECTS	6	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показник навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	1-2	
Лекційні заняття	60 год	
Практичні, семінарські заняття	-	
Лабораторні заняття	90 год	
Самостійна робота	30 год	
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	6 годин (I семестр), 4 години (II семестр)	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Анатомія людини»

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти цілісної системи знань про закономірності будови організму людини, морфологічні особливості органів і систем органів, їх топографію, розвиток, вікові та індивідуальні особливості, а також набуття практичних навичок ідентифікації анатомічних структур як основи для подальшого вивчення фізіології, біохімії, патоморфології, патофізіології, нутриціології та дисциплін професійної підготовки.

Особливість викладання дисципліни для здобувачів освітньої програми «Нутриціологія здорового харчування» полягає у формуванні морфологічного підґрунтя для розуміння процесів травлення, всмоктування, транспорту, депонування та метаболізму поживних речовин, функціонування органів травної, ендокринної, серцево-судинної, лімфатичної та інших систем організму, що беруть участь у забезпеченні нутритивного статусу людини.

Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню дисципліни

1. Латинська мова та медична термінологія.
2. Детермінанти здоров’я та основи профілактики.
3. Медична біологія.
4. Вступ до спеціальності та громадського здоров’я.

Завдання дисципліни

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння сучасної міжнародної анатомічної номенклатури;
- вивчення будови опорно-рухового апарату, внутрішніх органів, нервової, серцево-судинної, лімфатичної, ендокринної та інших систем організму;
- формування уявлень про взаємозв’язок між будовою та функцією органів і систем органів;
- вивчення вікових, статевих та індивідуальних особливостей будови людини;
- оволодіння практичними навичками роботи з анатомічними препаратами, муляжами, моделями та цифровими анатомічними ресурсами;
- формування анатомічної бази для розуміння фізіологічних процесів та механізмів розвитку патологічних станів;
- підготовка до вивчення клінічних, медико-біологічних і нутриціологічних дисциплін;
- розвиток просторового анатомічного мислення та навичок аналізу морфофункціональних взаємозв’язків в організмі людини.

Набуття компетентностей

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні оволодіти такими компетентностями:

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі професійної діяльності або навчання у сфері громадського здоров’я, що

передбачає застосування знань про морфологічну організацію організму людини та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 9. Здатність зберігати та примножувати наукові цінності, використовувати сучасні досягнення біологічних та медичних наук для розуміння закономірностей будови і функціонування організму людини.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 1. Здатність критично осмислювати та застосовувати сучасні теорії, концепції, принципи, методи та технології сфери громадського здоров'я.

СК 2. Здатність здобувати нові знання у сфері громадського здоров'я та інтегрувати їх із вже наявними знаннями про організм людини.

СК 5. Здатність використовувати у професійній діяльності сучасні теорії, методи наук про здоров'я та медико-біологічних дисциплін.

СК 8. Здатність формувати і вдосконалювати у інших осіб спеціальні знання і навички щодо збереження та зміцнення здоров'я на основі розуміння анатомо-фізіологічних особливостей організму людини.

Програмні результати навчання

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен:

ПРН 1. Володіти базовим понятійним апаратом медико-біологічних наук та використовувати анатомічну термінологію у професійній діяльності.

ПРН 2. Аналізувати та узагальнювати інформацію щодо будови організму людини та взаємозв'язку морфологічних і функціональних процесів.

ПРН 5. Демонструвати розуміння морфологічних основ функціонування органів і систем організму людини.

ПРН 11. Використовувати знання про будову організму людини для обґрунтування профілактичних заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я населення.

ПРН 13. Здійснювати ефективну комунікацію з фахівцями та населенням, використовуючи знання про анатомічні та фізіологічні особливості організму людини.

ПРН 15. Використовувати знання про анатомію травної, ендокринної, серцево-судинної та інших систем організму для обґрунтування принципів раціонального харчування, оцінки нутритивного статусу та проведення просвітницької роботи з питань здорового харчування.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

повного терміну денної (заочної) форми здобуття вищої освіти

1 курс 1 семестр

Назви змістових модулів і тем	Тиж ні	Кількість годин					
		денна форма					
		усього	у тому числі				
			Л	Пр	Лаб	Інд	С.р.
1		2	3	4	5	6	7
Змістовний модуль 1.							
Тема 1. Предмет і задачі анатомії. Методи дослідження в анатомії. Основні сучасні напрями розвитку анатомії. Анатомічна номенклатура. Вісі та площини.	1	7	2	-	4	-	1
Тема 2. Кістки тулуба. Кістки верхньої кінцівки. Кістки нижньої кінцівки.	2	7	2	-	4	-	1
Тема 3. Кістки мозкового черепа. Кістки лицевого черепа. Череп в цілому.	3	7	2	-	4	-	1
Тема 4. Загальна артросиндесмологія. З`єднання кісток тулуба і черепа, верхніх і нижніх кінцівок.	4	7	2	-	4	-	1
Тема 5. Міологія. М`язи і фасції спини, грудей. М`язи і фасції живота. Діафрагма. Топографічні утворення передньої черевної стінки.	5	7	2	-	4	-	1
Тема 6. М`язи, фасції і топографія голови і шиї. М`язи і фасції верхньої кінцівки. Топографія верхньої кінцівки. М `язи і фасції нижньої кінцівки. Топографія нижньої кінцівки.	6	7	2	-	4	-	1
Тема 7. Будова органів системи травлення. Ротова порожнина. Зуби. Язик. Піднебіння. Великі слинні залози. Глотка, стравохід. Шлунок, тонка і товста кишки	7	7	2	-	4	-	1
Тема 8. Печінка. Жовчний міхур. Підшлункова залоза. Очеревина.	8	7	2	-	4	-	1
Разом за змістовим модулем 1		**56**	**16**		**32**		**8**
Змістовий модуль 2.							
Тема 9. Будова органів системи дихання. Носова порожнина, гортань, трахея, головні бронхи. Анатомія легень і плеври. Середостіння	9	7	2	-	4	-	1
Тема 10. Анатомія сечо-видільної системи. Чоловіча статева система. Промежина. Жіноча статева система.	10	7	2	-	4	-	1
Тема 11. Центральна нервова система. Головний та спинний мозок.	11	7	2		4	-	1
Тема 12. Довгастий мозок. Міст. Мозочок. Ромбоподібна ямка. IV шлуночок. Середній мозок. Водопровід мозку.	12	7	2	-	4	-	1
Тема 13. Черепні нерви. Проміжний мозок. Нюховий мозок. Базальні ядра. Мозолисте тіло. Склепіння. Прозора перегородка. Бічні шлуночки. Шляхи циркуляції спинномозкової рідини.	13	7	2	-	4	-	1
Тема 14. Рельєф плаща. Локалізація центрів у корі головного мозку. Провідні шляхи головного і спинного мозку.	14	7	2	-	4	-	1
Тема 15. Периферійна нервова система. Парасимпатичні вузли. Черепні нерви.	15	7	2	-	4	-	1

Разом за змістовим модулем 2		**49**	**14**	**-**	**28**		**7**
Усього годин		**105**	**30**		**60**		**15**

1 курс 2 семестр

Назви змістових модулів і тем	Тиж ні	Кількість годин					
		денна форма					
		усього	у тому числі				
			Л	Пр	Лаб	Інд	С.р.
1		2	3	4	5	6	7
Змістовний модуль 1.							
Тема 1. Оболони мозку. Кровопостачання мозку.	1	5	2	-	2	-	1
Тема 2. Автономна нервова система.	2	5	2	-	2	-	1
Тема 3. Шийне сплетення. Плечове сплетення. Грудні спинні нерви. Поперекове і крижове сплетення.	3	5	2	-	2	-	1
Тема 4. Орган зору. Будова очного яблука. Допоміжний апарат органа зору.	4	5	2	-	2	-	1
Тема 5. Орган слуху. Будова зовнішнього, середнього і внутішнього вуха. Провідні шляхи слухового і вестибулярного аналізаторів.	5	5	2	-	2	-	1
Тема 6. Органи нюху і смаку. Провідний шлях нюхового і смакового аналізаторів.	6	5	2	-	2	-	1
Тема 7. Будова серця. Топографія серця. Осердя.	7	5	2	-	2	-	1
Тема 8. Топографія аорти. Гілки дуги аорти. Плечоголовний стовбур. Загальна, зовнішня і внутрішня сонні артерії.	8	5	2	-	2	-	1
Разом за змістовим модулем 1		**40**	**16**		**16**		**8**
Змістовий модуль 2.							
Тема 9. Підключична, пахвова артерії. Артерії плеча, передпліччя і кисті. Грудна і черевна частини аорти. Артерії таза і нижніх кінцівок.	9	5	2	-	2	-	1
Тема 10. Система верхньої порожнистої вени.	10	5	2	-	2	-	1
Тема 11. Система нижньої порожнистої вени. Ворітна вена печінки. Порто-кавальні і кава-кавальні анастомози.	11	5	2		2	-	1
Тема 12. Лімфатична система.	12	5	2	-	2	-	1
Тема 13. Імунна система.	13	5	2	-	2	-	1
Тема 14. Органи ендокринної системи.	14	5	2	-	2	-	1
Тема 15. Будова шкіри. Молочна залоза.	15	5	2	-	2	-	1
Разом за змістовим модулем 2		**35**	**14**	**-**	**14**		**7**
Усього годин		**75**	**30**		**30**		**15**

3. Теми лекцій – 1 курс, 1 семестр (30 годин, 15 лекцій)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і завдання анатомії. Вступ до анатомії людини: предмет, цілі, методи, історія, анатомічна номенклатура,Методи дослідження. Анатомічна номенклатура, вісі та площини	2

2	Скелет людини: класифікація, будова кістки як органа, розвиток, кістки тулуба, кінцівок і черепа	2
3	З'єднання кісток: синдесмологія, артрологія. Типи суглобів. Суглоби тулуба, кінцівок, черепа	2
4	Скелетна мускулатура людини: м'язи тулуба, голови, шиї, кінцівок. Класифікація і топографія	2
5	Ротова порожнина: анатомія губ, щік, твердого і м'якого піднебіння, язика, зубів, мигдаликів	2
6	Слинні залози та глотка: будова, функції, топографія, кровопостачання, іннервація	2
7	Стравохід і шлунок: регіональна анатомія, особливості м'язових шарів, анатомічні звуження	2
8	Тонка і товста кишка: ділянки, стінка, судинне живлення, анатомія баугінієвої заслінки	2
9	Печінка, жовчний міхур і жовчні шляхи: сегменти, кровопостачання, топографія	2
10	Підшлункова залоза та селезінка: анатомія, проекція, зв'язки з сусідніми структурами	2
11	Очеревина: будова, листки, порожнини, зв'язки, сальники, брижі. Топографія органів живота	2
12	Органи дихання: носова порожнина, гортань, трахея, бронхи, легені, плевра, анатомія середостіння	2
13	Сечовидільна і статева системи: нирки, сечоводи, сечовий міхур, чоловічі та жіночі статеві органи	2
14	Центральна нервова система: головний і спинний мозок, провідні шляхи, лікворна система	2
15	Кора великого мозку, таламус, черепні нерви, базальні ядра, периферійна і вегетативна нервова система	2
Усього за семестр	**30 годин**	
	Теми лекцій – 1 курс, 2 семестр (30 годин, 15 лекцій)	
№ з/п	**Назва теми**	**Кількість годин**
1	Оболони головного і спинного мозку. Циркуляція ліквору. Артеріальне і венозне кровопостачання мозку	2
2	Автономна (вегетативна) нервова система: симпатичний і парасимпатичний відділи, центральні й периферійні структури	2
3	Спинномозкові нерви і нервові сплетення: шийне, плечове, поперекове і крижове. Грудні нерви	2
4	Орган зору: будова очного яблука, судинна, фіброзна, сітківкова оболонки. Допоміжний апарат зорового органа	2
5	Орган слуху та рівноваги: анатомія зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха. Провідні слухові та вестибулярні шляхи	2
6	Органи нюху та смаку: будова, топографія, провідні шляхи нюхового та смакового аналізаторів	2
7	Серце як центральний орган кровообігу: морфологія, топографія, порожнини, клапани. Осердя	2
8	Гілки дуги аорти: плечоголовний стовбур, сонні та підключичні артерії. Судини голови та шиї	2
9	Артерії верхньої і нижньої кінцівки: підключична, пахвова, плечова, променева, стегнова, гомілкові	2

10	Венозна система верхньої порожнистої вени: будова, основні притоки, топографія	2
11	Система нижньої порожнистої вени. Ворітна вена печінки. Портокавальні та кавокавальні анастомози	2
12	Лімфатична система: органи, вузли, протоки, топографія, зв'язок з венозною системою	2
13	Імунна система: тимус, селезінка, лімфатичні вузли, мигдалики. Морфофункціональна організація	2
14	Ендокринна система: щитоподібна, надниркові, гіпофіз, гіпоталамус, підшлункова залоза	2
15	Шкіра як орган. Будова епідермісу, дерми, підшкірної клітковини. Молочна залоза: будова та розвиток	2
Усього за семестр	**30 годин**	

4. Теми лабораторних занять

Перший змістовний модуль

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і задачі анатомії. Завдання: Цілі, завдання та зміст анатомія людини. Коротка історія анатомії людини. Розвиток анатомії людини. Основні сучасні напрями розвитку анатомії. Методи дослідження в анатомії. Анатомічна номенклатура. Вісі та площини.	4
2	Кістки тулуба. Кістки верхньої кінцівки. Кістки нижньої кінцівки. Завдання: застосовувати анатомічну термінологію для позначення кісток скелета, пояснення їх топографії. Застосовувати анатомічні площини і осі для пояснення топографії кісток і їх окремих частин. Визначати і аналізувати поняття "кістка як орган". Аналізувати механізми розвитку кісток в ембріогенезі. Застосовувати класифікацію кісток для аналізу будови кісток скелета. Описати і продемонструвати будову кісток тулуба і кінцівок.	4
3	Кістки мозкового черепа. Кістки лицевого черепа. Череп в цілому. Завдання: Аналізувати механізми розвитку кісток черепа в ембріогенезі. Застосовувати класифікацію кісток для аналізу будови кісток черепа. Описати і продемонструвати будову кісток черепа.	4
4	Загальна артросиндесмологія. З`єднання кісток тулуба і черепа, верхніх і нижніх кінцівок. Завдання: визначати і аналізувати типи з'єднань між кістками. Аналізувати розвиток з'єднань між кістками в філо- і онтогенезі. Описати і продемонструвати з'єднання між кістками тулуба; між кістками черепа; між кістками верхніх кінцівок; між кістками нижніх кінцівок.	4
5	Міологія. М`язи і фасції спини, грудей. М`язи і фасції живота. Діафрагма. Топографічні утворення передньої черевної стінки. Завдання: визначати і аналізувати поняття "м'яз як орган". Аналізувати класифікацію скелетних м'язів за топоргафією, розвитком, будовою, формою та ін.. Аналізувати розвиток скелетних м'язів в філо- і онтогенезі. Описати і продемонструвати м'язи і фасції тулуба.	4
6	М`язи, фасції і топографія голови і шиї. М`язи і фасції верхньої кінцівки. Топографія верхньої кінцівки. М`язи і фасції нижньої кінцівки. Топографія нижньої кінцівки. Завдання: описати і продемонструвати м'язи і фасції голови та шиї. Описати і продемонструвати м'язи і фасції верхніх та нижніх кіцівок.	4
7	Будова органів системи травлення. Ротова порожнина. Зуби. Язик. Піднебіння. Великі слинні залози. Глотка, стравохід. Шлунок, тонка і товста кишки.	4

	Завдання: підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми спланхнології. Класифікація внутрішніх органів.	
8	Печінка. Жовчний міхур. Підшлункова залоза. Очеревина. Завдання: підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми анатомія великих травних залоз: печінки та підшлункової залози. Анатомія очеревини.	4
	Разом по першому змістовному модулю	**32**
	Другий змістовний модуль	
9	Будова органів системи дихання. Носова порожнина, гортань, трахея, головні бронхи. Анатомія легень і плеври. Середостіння. Завдання: підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми дихальна система. Загальна анатомія дихальної системи. Ембріогенез органів дихальної системи. Анатомія органів дихальної системи. Середостіння.	4
10	Анатомія сечо-видільної системи. Чоловіча статева система. Жіноча статева система. Промежина. Завдання: підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми загальна анатомія органів сечової системи та анатомія статевих органів. Загальна анатомія чоловічої статевої системи. Ембріогенез органів чоловічої статевої системи. Варіанти та аномалії розвитку органів чоловічої статевої систем	4
11	Центральна нервова система. Головний та спинний мозок. Завдання: визначити загальні принципи будови і функції ЦНС. Аналізувати аномалії і варіанти розвитку спинного та головного мозку. Описати і продемонструвати зовнішню та внутрішню будову спинного мозку.	4
12	Довгастий мозок. Міст. Мозочок. Ромбоподібна ямка. Четвертий шлуночок. Водопровід мозку. Завдання: Довгастий мозок: межі, зовнішня будова. Внутрішня будова: сіра і біла речовини. Міст: зовнішня будова. Внутрішня будова: сіра і біла речовини. Мозочок: топографія, зовнішня будова. Внутрішня будова: сіра і біла речовини. Склад ніжок мозочка. Ромбоподібна ямка: утворення, межі, рельєф. Проекція ядер черепних нервів на поверхню ромбоподібної ямки. Четвертий шлуночок: стінки, сполучення. Середній мозок, його частини. Пластина покрівлі: зовнішня будова; внутрішня будова: сіра і біла речовини. Ніжки мозку, їх частини, внутрішня будова: сіра і біла речовини. Водопровід мозку.	4
13	Проміжний мозок. Нюховий мозок. Базальні ядра. Мозолисте тіло. Склепіння. Прозора перегородка. Бічні шлуночки. Шляхи циркуляції спинномозкової рідини. Завдання: Похідні переднього мозку: проміжний мозок, кінцевий мозок. Проміжний мозок: частини (дорсальна – таламічний мозок; вентральна частина – гіпоталамус). Частини таламічного мозку: таламус, епіталамус, метаталамус. Таламус: зовнішня будова. Внутрішня будова: ядра і їх функції. Епіталамус: частини. Шишкоподібна залоза і її функції. Метаталамус: частини і їх функції. Гіпоталамус: його компоненти. Гіпофіз. Ядра гіпоталамуса, їх функці. Гіпоталамо-гіпофізарна система. Третій шлуночок: стінки, сполучення.	4
14	Рельєф плаща. Локалізація центрів у корі головного мозку. Провідні шляхи головного і спинного мозку. Завдання: Базальні ядра: топографія, частини, функції. Плащ. Кора великого мозку: цито- і мієлоархітектоніка кори. Роботи В.О.Беца. Рельєф півкуль великого мозку: борозни і звивини. Морфологічні основи динамічної локалізації функцій в корі півкуль великого мозку. Біла речовина півкуль: класифікація. Асоціативні волокна: класифікація, функції. Комісуральні волокна, їх функції. Проекційні волонка: класифікація. Внутрішня капсула: частини, топографія провідних шляхів у кожній частині. Провідні шляхи – визначення. Анатомофункціональна класифікація провідних шляхів центральної нервової системи: асоціативні шляхи (короткі і довгі), комісуральні шляхи, проекційні шляхи (висхідні і низхідні). Висхідні (аферентні) провідні шляхи: екстероцептивні, пропріоцептивні, інтероцептивні. Низхідні (еферентні) провідні шляхи: пірамідні,	4

	екстрапірамідні, кірково-мостові. Пірамідна рухова система (центри, провідні шляхи). Екстрапірамідна система (центри, провідні шляхи).	
15	Периферійна нервова система. Парасимпатичні вузли. Черепні нерви. Завдання: Аналізувати класифікацію черепних нервів. Розвиток черепних нервів у зв'язку із органами чуття (I, II, VIII пари), міотомами головних сомітів (III, IV, VI, XII пари), із зябровими дугами (V, VII, IX, X, XI пари). Відмінності будови черепних нервів, похідних головного мозку (I, II пари) від решти черепних нервів. Аналізувати загальну будову вегетативних вузлів голови. Описати і продемонструвати будову I-XII пар черепних нервів.	4
	Разом по другому змістовному модулю	**28**

1 курс, 2 семестр 1 змістовний модуль

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Оболони мозку. Кровопостачання мозку. Завдання: Оболони спинного мозку. Міжоболонні простори і їх вміст. Оболони головного мозку. Особливості будови твердої оболони головного мозку. Відростки твердої оболони головного мозку, їх топографія. Пазухи твердої оболони головного мозку. Міжоболонні простори головного мозку і їх вміст. Утворення і шляхи циркуляції спинномозкової рідини.	2
2	Автономна нервова система. Завдання: Загальні відомості про автономну нервову систему. Особливості будови. Класифікація. Центри і периферична частина парасимпатичної системи. Вузли. Центри і периферична частина симпатичної системи. Симпатичний стовбур. Нутрощеві сплетення та нутрощеві вузли: черепношийна частина, грудна частина, черевна частина, тазова частина. Визначити загальні принципи будови і функції спинномозкових нервів.	2
3	Шийне сплетення. Плечове сплетення. Грудні спинні нерви. Поперекове і крижове сплетення. Завдання: Описати і продемонструвати нерви шийного соматичного нервового сплетення. Плечове сплетення. Грудні спинні нерви. Описати і продемонструвати нерви поперекового і крижового сплетень. Описати принципи будови автономної нервової системи. Аналізувати джерела іннервації органів і тканин тіла людини.	2
4	Орган зору. Будова очного яблука. Допоміжний апарат органа зору. Завдання: Топографія, будова, функції. Очне яблуко. Оболонки очного яблука: волокниста, судинна, внут рішня (сітківка) – їх будова. Камери очного яблука: передня, задня, їх стінки. Склисте тіло, кришталик. Водяниста волога: місце утворення, шляхи відтоку. Акомодаційний апарат ока. Додаткові структури ока: повіки, брова, кон'юнктива, зовнішні м'язи очного яблука, фасції очної ямки. Сльозовий апарат і його складові. Провідний шлях зорового аналізатора. Провідний шлях зіничного рефлексу.	2
5	Орган слуху. Будова зовнішнього, середнього і внутішнього вуха. Провідні шляхи слухового і вестибулярного аналізаторів. Завдання: Анатомо-функціональна характеристика органів чуття. Периферійні сприймачі, провідники і кіркові центри аналізаторів, їх функціональна єдність.	2
6	Органи нюху і смаку. Провідний шлях нюхового і смакового аналізаторів. Завдання: Орган нюху. Нюхова частина слизової оболонки носа. Провідні шляхи нюхового аналізатора. Орган смаку. Смакові сосочки язика, їх топографія. Провідні шляхи смакового аналізатора.	2
7	Будова серця. Топографія серця. Осердя. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми "серцево-судинна система". Анатомія серця. Велике і мале кола кровообігу. Кровообіг плода. Розвиток серця в ембріогенезі. Аномалії і варіанти розвитку серця. Осердя.	2
8	Топографія аорти. Гілки дуги аорти. Плечоголовний стовбур. Загальна, зовнішня і внутрішня сонні артерії.	2

	Завдання: Загальна анатомія артеріальних судин. Артеріальні судини голови і шиї.	
	Разом по першому змістовному модулю	**16**
	Другий змістовний модуль	
9	Підключична, пахвова артерії. Артерії плеча, передпліччя і кисті. Грудна і черевна частини аорти. Артерії таза і нижніх кінцівок. Завдання: Артерії грудної порожнини, черевної порожнини і порожнини малого таза. Артерії верхньої кінцівки. Артерії нижньої кінцівки.	2
10	Система верхньої порожнистої вени. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми «Загальна анатомія венозних судин». Венозні судини голови, шиї та грудної порожнини. Вени черевної порожнини та порожнини малого таза. Вени верхніх кінцівок.	2
11	Система нижньої порожнистої вени. Ворітна вена печінки. Порто-кавальні і кава-кавальні анастомози. Завдання: Вени черевної порожнини та порожнини малого таза. Вени нижніх кінцівок. Ворітна вена печінки. Порто-кавальні і кава-кавальні анастомози.	2
12	Лімфатична система. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми «Анатомія лімфатичних стовбурів і протоків».	2
13	Імунна система. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми «Загальна анатомія центральних і периферійних органів імунної системи». Анатомія органів імунної системи.	2
14	Органи ендокринної системи. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми «Загальна анатомія ендокринних органів». Анатомія органів ендокринної системи	2
15	Будова шкіри. Молочна залоза. Завдання: Підготовка огляду наукової літератури або проведення досліджень з будь-якої теми «Загальна анатомія шкіри». Анатомія шкіри. Шкіра: функції. Різновиди шкірної чутливості. Молочна залоза.	2
	Разом по другому змістовному модулю	**14**

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія вітчизняної анатомії. Короткі біографічні дані про видатних зарубіжних анатомів.	1
2	Опорно-руховий апарат. Анатомічна номенклатура. Осі і площини тіла людини. Кістка як орган. Класифікація кісток. Функції скелета. Розвиток кісток.	1
3	Система з`єднань. Розвиток з'єднань скелета. Класифікація з'єднань кісток.	1
4	Неперервні з'єднання кісток. Синовіальні з'єднання (суглоби). Класифікація суглобів.	1
5	М`язова система. М'язова тканина. Будова м'язів. Скелетні м'язи.	1
6	Класифікація м'язів. Допоміжний апарат м'язів. Фасції. Фіброзні та синовіальні піхви сухожилків. Синовіальні та слизові сумки. Робота м'язів. Еволюція м'язової системи.	1
7	Еволюція органів травлення у безхребетних. Травна система у хребетних. Диференціювання передньої частини травної трубки. Еволюція шлунка. Диференціювання кишечнику	1
8	Аномалії травної системи. Аномалії формування просвіту кишки. Дивертикул Меккеля. Нориця. Фістула. Зворотне положення нутрощів	1

9	Розвиток органів дихання людини. Розвиток гортані і трахеї. Розвиток легень. Утворення плевральних порожнин. Аномалії розвитку дихальних органів. Агенезії і гіпоплазії. Трахейно-стравоходні фістули.	1
10	Розвиток сечових органів у людини. Закладання сечових органів із мезодерми. Утворення сечовивідних шляхів. Зміна положення нирки. Аномалії нирок. Статеві органи у ссавців. Розвиток статевих органів у людини. Розвиток чоловічих статевих залоз. Розвиток жіночих статевих залоз.	1
11	Розвиток ЦНС у людини.	1
12	Особливості головного мозку в людини.	1
13	Черепні нерви.	1
14	Анатомофункціональна класифікація провідних шляхів центральної нервової системи	1
15	Периферійна нервова система	1
16	Кровопостачання мозку.	1
17	Автономна нервова система.	1
18	Еволюція органів зору. Ембріональний розвиток ока в людини	1
19	Еволюція органів рівноваги і слуху.	1
20	Органи нюху і смаку.	1
21	Кровоносна система Артерії.	1
22	Мікроциркуляторне русло.	1
23	Ембріональний розвиток серця у людини.	1
24	Ембріональний розвиток кровоносних судин.	1
25	Аномалії кровоносних судин.	1
26	Ворітна вена печінки. Порто-кавальні і кава-кавальні анастомози.	1
27	Лімфатична система	1
28	Імунна система	1
29	Органи ендокринної системи.	1
30	Будова шкіри. Молочна залоза.	1

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- залік та іспит;

7. Методи навчання

- метод практико-орієнтованого навчання;
- метод проєктного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

I семестр (залік)

Вид навчальної діяльності	Оцінювання	Максимальна кількість балів
Лабораторні заняття (15 занять)	по 3 бали за кожне	45
Самостійна робота (15 тем)	по 1 балу за кожну	15
Модульна контрольна робота		10
Разом за семестр		**70**
Підсумковий залік		**30**
Усього		**100**

II семестр (екзамен)

Вид навчальної діяльності	Оцінювання	Максимальна кількість балів
Лабораторні заняття (7 занять)	по 3 бали за кожне	21
Самостійна робота (8 тем)	по 1 балу за кожну	8
Модульна контрольна робота		11
Разом за семестр		**40**
Екзамен (письмово/усно)		**60**
Усього		**100**

Лекційні заняття не оцінюються. Студент допускається до заліку/екзамену при отриманні не менше 60% балів за навчальну діяльність (42 бали з 70 - у I семестрі, 24 з 40 - у II семестрі).

Приклади оцінювання

Лабораторні заняття: Передбачають усну/письмову відповідь, опис анатомічних структур, демонстрацію на муляжах/препаратах, виконання завдань у зошиті або електронній формі.

Самостійна робота: Виконується письмово (конспект, таблиці, тести, аналітичні завдання), оцінюється за принципом «зараховано/незараховано» з подальшим виставленням балу.

Модульна контрольна робота: Письмова, з тестами, відкритими запитаннями, структурно-анатомічними завданнями.

Екзамен: Складається письмово, включає 30 балів за тести і 30 балів за ситуаційні задачі або анатомічну ідентифікацію структур.

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів їх здачі без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається виключно із дозволу лектора за наявності поважних причин: лікарняний тощо.
Політика щодо академічної доброчесності:	Списування з будь якого джерела чи пристрою під час контрольних робіт, екзаменів, виконання тестів тощо заборонено. Реферати повинні мати відповідні посилання на використану літературу та список використаних джерел.
Політика щодо відвідування:	Відвідування усіх видів занять є обов’язковим. За об’єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн форматі виключно за погодженням із деканом факультету).

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - https://elearn.nubip.edu.ua/;
  - конспект лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
  - підручники, навчальні посібники;
  - методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни;
  - посилання на цифрові освітні ресурси:
- 1. Визначення громадського здоров'я та ключові терміни: https://www.youtube.com/watch?v=mboKQ18_q60
- 2. Концепція розвитку системи громадського здоров'я (2016 р.)
- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80#Text

- 3. Термінологія громадського здоров’я.
- http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uzn_2017_3_43.pdf

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Анатомія людини: підручник : у 3-х томах / за редакцією В. Г. Ковешнікова. - Львів : Видавництво «Магнолія 2006», 2021. – 3 т.
2 Анатомія людини: посібник: 1. Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р. та ін. Анатомія людини : навчальний посібник. – Вінниця : Нова Книга, 2023. – 368 с.
3. Атлас анатомії людини [Текст] = Atlas of Human Anatomy / Ф. Г. Неттер; наук. ред. перекл.: Л. Р. Матешук-Вацеба, І. Є. Герасимюк, В. В. Кривецький, О. Г. Попадинець. - двомовне вид.: перекл. 7-го англ. вид. - Київ : Медицина, 2020. - 736 с.
4. Неведомська Є. О. Нормальна анатомія людини: навч. посіб. Для практичних і самостійних робіт для студ. вищ. навч. закл. / Євгенія Олексіївна Неведомська. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. - 66 с.
5. Коляденко Г.І. Анатомія людини. Підручник / Г.І. Коляденко. - К.: Либідь, 2018. – 384 с. 6. Анатомія людини : метод. посіб. для студентів фармацевт. ф-ту / О. І. Башинська [та ін.] ; Вінниц. НМУ ім. М. І. Пирогова, каф. анатомії людини. - Вінниця : [б. в.], 2022. - 144 с.

Допоміжна:

1.Куцериб Т. К. 95 Анатомія людини з основами морфології : навчальний посібник / Куцериб Т., Гриньків М., Музика Ф. -Львів: ЛДУФК, 2019. - 86 с.
2. Самостійна робота студента з анатомії людини /В.І. Бумейстер, В.З. Сікора та ін. – Суми: Сумський державний університет, 2018 -182 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Анатомія людини» для студентів медичного факультету, що навчаються за спеціальністю «Технології медичної діагностики та лікування» / Укладачі: Григорєва О.А., Світлицький А.О. , - 2020. – 172 с.
4. Морфологія людини. М’язова система: навчальний посібник (2023) / Мельник О.П., Кривецький В.В., Мельник Н.О., Дишлюк Н.В., Ткач Г.Ф., Аппельханс О.Л., Мазуркевич Т.А., Раскалєй В.Б., Раскалєй Т.Я.Стегней Ж.Г., Мельник О.О., Усенко С.І. / За ред. проф. Мельника О.П. К.: НУБіП України.
5. Анатомія та фізіологія людини: підручник (ВНЗ І—ІІІ р. а.) / П.І. Сидоренко. - 5-е вид., випр. 2015 р.

Інформаційні ресурси

1.Анатомія та фізіологія людини.
https://medlib.bsmu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/03/Anatomiya-ta-fiziologiya-lyudyny-1.pdf
1. Світ медицини та біології. https://www.anatomystandard.com/index.html
2. http://anatomia.org.ua/
3. https://www.gfmer.ch/Medical_journals/Anatomy_histology.htm
4. http://kaos.bsmu.edu.ua/

5. https://womab.com.ua/ua/ 6. http://www.morphology.dp.ua